KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

LAUSUNTO
10.5.2021
532/03.01.01/2021

Ympäristövaliokunta

Asiantuntijapyyntö Ymv 11.5.2021

HE 70/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ympäristövaliokunnalle.

Direktiiviin tavoitteet puhtaiden ajoneuvojen lisäämisestä julkisissa hankinnoissa ovat kannatettavia. Direktiivin ja lakiesityksen vaatimukset ovat kuitenkin hankintayksiköille tiukat Suomen olosuhteisiin ja haastavia etenkin ensimmäisellä kaudella 2021-2025. Kunnille osoitetut vaatimukset on vaikeinta täyttää taksiperusteisissa ja pienlinja-autoilla hoidettavissa sote- ja koulukuljetuksissa. Korona-aika on heikentänyt yritysten investointikykyä puhtaisiin ajoneuvoihin. Kehitys on ollut viime vuosina myönteistä sähköbussitarjonnassa. Mitään varmuutta ei kuitenkaan ole siitä, että kunnat pystyisivät laajasti saavuttamaan niille lakiesityksessä osoitetut vaatimukset lähivuosina. Tilanne helpottuu, kun liikenteen sähköistyminen etenee ja vaihtoehtoiset käyttövoimat yleistyvät.

Lainsäädännön toteutuksessa on avainasemassa, että Suomen markkinoille saadaan riittävästi direktiivin vaatimukset täyttäviä ajoneuvoja sekä myös lataus- ja jakeluinfraa kansallisella tuki- ja vauhditusohjelmalla. Hankintayksikköjen osalta tulisi keskittyä toimeenpanon tukeen ja riittävästi resursoituun neuvontaan uusien vaatimusten mukaisten kilpailutusten toteuttamisessa.

Kuntaliiton tavoitteena on ollut kansallinen ratkaisu, joka edistää puhtaiden ajoneuvojen käyttöönottoa ja on myös käytännössä toteutettavissa kunnissa ja kuntayhtymissä. Hallituksen esitykseen on tehty lausuntokierroksen jälkeen monia hyviä muutoksia kuten hankintayksiköiden seuraamusmaksusta luopuminen. Lakiesityksessä on kuitenkin edelleen myös tiettyjä epäselvyyksiä ja muutostarpeita.

Kuntayhtymille ja kunnallisille yhtiöille tarvitaan selkeät velvoitteet

Kuntaliitto pitää lain soveltamisen kannalta vakavana puutteena sitä, että laissa on edelleen kirjattu epäselvästi kuntayhtymiä ja kunnallisia yhtiöitä koskevat velvoitteet. Kuntaliitto toteaa, että laista ei tule toimivaa, jos siinä yritetään jaotella velvoitteita sen mukaan, minkä tyyppisiä tehtäviä nämä organisaatiot hoitavat. 9 §:n perustelut eivät ole selkeästi ymmärrettävissä kuntayhtymien ja kunnallisten yhtiöiden osalta:

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

- *Kuntien hankinnoilla tarkoitetaan kuntien itse hankkimien sekä kunnan järjestämisvastuulla olevien palveluiden hankkimista palveluntuottajalta sopimukseen perustuen. Kuntayhtymien hankintoihin sovellettaisiin muilta osin ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettyjä vähimmäisosuuksia.*

Kuntaliitto esittää, että kuntayhtymiä (pl. kuntayhtymäpohjaiset joukkoliikenneviranomaiset) **ja kunnallisia yhtiöitä koskisivat 9 §:n 1 momentissa säädetyt puhtaiden ajoneuvojen vähimmäisosuudet** kuten valtiosektorinkin hankintayksiköitä. Vaikka vähimmäisosuudetkin ovat kunnianhimoisia (esim. 38,5 %), muodostaisivat ne selkeät tavoitteet puhtaiden ajoneuvojen hankinnoille. Muuten laajalla alueella toimivat sotekuntayhtymät ja esimerkiksi jätehuoltoa järjestävät tai liikennealan koulutusta tarjoavat kuntayhtymät ja yhtiöt joutuvat arvuuttelemaan ja päättelemään vaatimuksiaan toiminta-alueensa kuntien eriytettyjen vaatimusten pohjalta. Osa kuntayhtymistä ja yhtiöistä toimii myös useamman maakunnan alueella. Kuntayhtymien ja kunnallisten yhtiöiden vaatimusten selkeyttäminen edistäisi lain tehokasta toteuttamista.

Lakiin perusteita hankinnan tavoitteiden toteutumisen arviointiin

Kuntaliitto pitää erittäin hyvänä, että lakiluonnokseen sisältyneestä hankintayksiköiden seuraamusmaksusta on luovuttu asiaan sisältyneiden ongelmien takia. Tästä huolimatta **tulisi lainsäädännössä huomioida se, miten arvioidaan tilannetta, jossa hankintayksikön tarjouskilpailu ei tuota haluttua sisällöllistä lopputulosta.**

Jos hankintapäätös etenee tuomioistuimen käsiteltäväksi, tulisi laista tai sen perusteluista pystyä johtamaan arviointiperusteita näihin tilanteisiin. Näitä olisivat lisäksi esimerkiksi sellaiset ennakoimattomat olosuhdemuutokset, joihin hankintayksikkö ei ole voinut hankinnoissaan riittävästi varautua ja joiden takia lain mukaisten velvoitteiden saavuttaminen ei ole mahdollista.

Väliarviointiin hankintayksiköiden vaatimusten kokonaisuus

Kuntaliitto kannattaa lämpimästi hallitukseen esityksen 17 §:ään sisältyvää väliarviointia. Lakiesityksessä on pyritty huomioimaan eroja kuntien olosuhteissa eriyttämällä kuntien vaatimukset. Maakuntajakoon perustuva eriyttäminen sekä juuri 17 kaupungin valitseminen korkeimpien tavoitteiden alueiksi on ollut väistämättä myös summittaista.

Kuntaliitto esittää, että väliarvioinnissa tarkastellaan kuntien eriytettyjen vaatimusten lisäksi kaikkien hankintayksiköiden vaatimuksia ja arvioidaan muutostarpeet tästä kokonaisuudesta lähtien. Tärkeä osa väliarviointia on kuntien kustannusten nousun arviointi uusien lakisääteisten velvoitteiden myötä.

Kuntaliitto ehdottaa 17 §:n 1. momenttiin seuraavaa lisäystä (lihavoidulla):

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

- *17 § Ohjaus ja seuranta: Tämän lain mukaisen toiminnan yleinen ohjaus, seuranta ja kehittäminen kuuluvat liikenne- ja viestintäministeriölle. Liikenne- ja viestintäministeriö arvioi* ***hankintayksiköille asetettujen vähimmäistavoitteiden sekä*** *liitteiden I, II ja III mukaisten eriytettyjen vähimmäisosuuksien vaikutuksia ja tarvittavia muutoksia toisen hankinta-ajanjakson vähimmäisosuuksiin vuoden 2024 loppuun mennessä.*

Kuntaliitto toteaa lisäksi, että **kuntien velvoitteita tulee tarkastella välittömästi uudestaan, jos hyvinvointialueiden perustamista koskeva lakimuutos hyväksytään**.

Lakiesityksen tulisi toteuttaa rahoitusperiaatetta

Ilmeistä on, että vaatimusten toteuttaminen lisää kustannuksia kunnissa ja myös korkeiden vaatimusten 17 kaupungissa. Hallituksen esityksen vaikutusten arvioinnissa todetaan, että kuntien kustannukset eivät uusien vaatimusten takia todennäköisesti nouse, mutta asiaan sisältyvien epävarmuuksien vuoksi ne voivat kuitenkin nousta. Samalla vaikutusten arviointiin ei ole sisällytetty arviota lataus- ja jakeluinfrastruktuurin toteutuksesta kunnille aiheutuvista kustannuksista. Nämä kustannukset ovat osa puhtaisiin ajoneuvoihin siirtymisen kustannuksia. Monet kunnat ja kaupungit tulevat tarvitsemaan latausinfraa useisiin toimipisteisiinsä. Lisäksi puhtaiden pakettiautojen hankinnan lisäkustannus puuttuu laskelmasta.

Hallitusohjelmassa, kuten myös valtionosuuksia koskevassa lainsäädännössä, on sitouduttu kompensoimaan täysimääräisesti kuntien tehtävien ja velvoitteiden laajentumiset. Lisäkustannuksia ei hallituksen esityksessä ole kuitenkaan kyetty arvioimaan. Kuntalain mukaisesta rahoitusperiaatteesta tulisi pitää kiinni ja kuntien kustannukset tulisi korvata. Hallituksen esitys lähtee siitä, että uudesta velvoitteesta aiheutuvat lisäkustannukset tulevat kompensoiduksi jälkikäteen valtionosuusjärjestelmän kautta. Kuntaliiton käsityksen mukaan valtionosuuslainsäädäntö kuitenkin edellyttäisi, että uuden velvoitteen arvioidut kustannukset otettaisiin ennalta täysimääräisesti huomioon jo sinä vuonna, jolloin velvoite tulee voimaan. **Näin ollen hallituksen esityksessä eivät toteudu valtionosuuslainsäädännön ja hallituksen asettamat velvoitteet.**

Miten osuudet lasketaan yhteishankinnoissa

Pykälässä 14 käsitellään **yhteishankintoja**. Lakiesityksen mukaan yhteishankintaan osallistuvan hankintayksikön on varmistettava, että sille laissa osoitetut vaatimukset täyttyvät. Hallituksen esityksestä tulisikin käydä ilmi, **miten hankintayksikkö voi varmistaa ja laskea** velvoitteidensa täyttymisen tilanteissa, joissa esimerkiksi koulukuljetuksia tai sote-kuljetuksia hoidetaan kuntien yhteishankintana samalla kalustolla usean kunnan alueella. Ilman tätä selkeytystä 14 § ei tuo lisäarvoa lakiesitykseen ja se voitaisiin poistaa.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

LAUSUNTO
10.5.2021
532/03.01.01/2021

Lopuksi Kuntaliitto toteaa yksittäisenä huomiona, että lakiesityksessä viitataan käsitteellä **hankinta-ajanjakso** direktiivin mukaisiin hankinta-ajanjaksoihin (4 § Määritelmät). 12 §:n 2 momentissa käsitettä kuitenkin **käytetään tästä eroavassa merkityksessä** kohdassa, jossa käsitellään puitejärjestelyjen ja dynaamisten hankintajärjestelmien hankinnoista tehtäviä jälki-ilmoituksia. Tämä voi aiheuttaa epäselvyyttä ao. kohdan tulkinnassa ja siksi se tulisi korjata.

SUOMEN KUNTALIITTO

Johanna Vilkuna
Kehittämispäällikkö

Katariina Huikko
Johtava lakimies

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

